

جلسه هفدهم: شجاعت (قسمت دوم)

نشانه‌های انسان شجاع

در روایات روی علائم افراد شجاع تأکید شده و ما پنج علامت را عرض می‌کنیم.

۱- حلم: امیرالمؤمنین علی ۷ فرمود: «أَشَجُّ النَّاسِ مَنْ غَلَبَ الْجُهْلُ بِالْحِلْمِ» (غررالحکم؛ ۶۳۸۷) شجاع‌ترین افراد کسی است که بر جهل و نادانی مردم با حلم و بردباری غلبه کند. به امام حسن ۷ ناسزا گفتند، به‌جای این‌که مقابله به مثل کند، فرمود مشکل شما چیست؟ مشکل را حل کنم. به مالک اشتر آب دهان انداختند، برنگشت ببیند کیست و او را عفو کرد. پیامبر ۹ را از مکه بیرون کردند، ولی وقتی همین مکه را فتح کرد فرمود: همه شما را بخشیدم. این‌ها می‌شود شجاعت. در صفین امیرالمؤمنین علی ۷ وقتی رسید به میدان نبرد دید معاویه آب را بسته است، دستور داد حمله کردند و آب را آزاد کردند، یک کسی آمد خدمت حضرت گفت شما مقابله به مثل کنید و آب را بنبید. حضرت فرمود: من این کار را نمی‌کنم، کار آن‌ها غلط بود، ما جواب کار غلط را با کار غلط نمی‌دهیم.

خدا به پیامبر ۹ توصیه می‌کند: «ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ» (مؤمنون/۹۶- فصلت/۳۴) اگر کسی با تو بدی کرد تو خوبی کن. شجاع کسی است که بدی دیگران را با خوبی جواب می‌دهد.

۲- غلبه بر نفس: پیامبر اعظم ۶ فرمود: «أَشَجُّ النَّاسِ مَنْ غَلَبَ هَوَاهُ» (من لا یحضره الفقیه؛ ج ۴ ص ۳۹۵) شجاع‌ترین مردم کسی است که بر هوای نفسش غلبه کند. نفس به شما می‌گوید که به نامحرم نگاه کن، اما سرت را پایین بیندازی و بگویی نه؛ نفس می‌گوید این ربا این رشوه این مال حرام خیلی در زندگی آثار دارد، بگویند نه، چون خدا نهی کرده انجام نمی‌دهم، آن وقت شجاع‌ترین مردم هستید. رسول خدا از جایی رد می‌شد، دید یک سنگ سنگینی را گذاشته‌اند و یک جوانی این سنگ را برمی‌دارد، مردم هم تشویقش می‌کنند. حضرت هم ایستاد. مردم گفتند: «این جوان شجاع‌ترین و قوی‌ترین مردان است» حضرت فرمودند: می‌خواهید به شما بگویم قوی‌تر از این جوان کیست؟ آن کسی است که بر نفسش غلبه کند.

در بیابان دختر جوانی تنها می‌رفت مردی به دنبال او افتاد خیلی این دختر ترسید، آن مرد آمد جلو و گفت: خانم نترس؛ به خدا قسم فقط ستاره‌ها ما را می‌بینند، کسی این‌جا نیست، بیابان است». دختر جوان یک جمله‌ای گفت که آن مرد به گریه افتاد؛ گفت: «ستاره گردان چه، ستاره آفرین چه» تو ستاره می‌بینی، ستاره آفرین نمی‌بینی، خدا چه، «أَمْ لَمْ يَعْلَمْ بِأَنَّ اللَّهَ يَرَى» چه می‌شود. غلبه بر هوای نفس، انسان شجاع می‌خواهد. کار هر کسی نیست. برصیصای عابد یک شهوت حرام زمینش زدا! (خدا در سوره حشر به داستان برصیصا اشاره کرده است). بلعم باعورا را

یک ریاست طلبی زمین زدا! چه قدر آدم‌ها هوای نفس‌شان، ریاست طلبی‌شان، باعث شد منکر حق امیرالمؤمنین بشوند!

۳- سخاوت: آدم‌های شجاع بخیل نیستند. «أَشْجَعُ النَّاسِ أَسْحَاهُمْ» (غررالحکم؛ ۸۴۵۳) شجاع ترین مردم با سخاوت‌ترین آن‌ها است.

۴- صداقت: «لَوْ تَمَيَّزَتِ الْأَشْيَاءُ لَكَانَ الصِّدْقُ مَعَ الشَّجَاعَةِ وَ كَانَ الْجُبْنُ مَعَ الْكَذِبِ» (غررالحکم؛ ۴۳۴۹) اگر قرار شود مرز خوبی‌ها را از بدی‌ها جدا کنند و دو لشکر درست کنند، فرمانده یکی را شجاعت و فرماندهی یکی را ترس بگذارند. صداقت عضو لشکر شجاعت و دروغ عضو لشکر ترس است. خدا از حضرت ادريس در قرآن تعریف می‌کند و می‌فرماید صدیق بود. حضرت مریم صدیقه بود. حضرت زهرا صدیقه بود. خیلی مهم است که انسان در زندگی به خصوص آن جاهایی که حساس است دروغ نگوید.

۵- غیرت: «نَمْرَةُ الشَّجَاعَةِ الْغَيْرَةُ» «شَجَاعَةُ الرَّجُلِ عَلَى قَدْرِ هِمَّتِهِ وَ غَيْرَتُهُ» (غررالحکم؛ ۱۰۲۶۷ و ۵۵۲۷) شجاعت هر کسی به اندازه همتش است. انسان‌های شجاع غیورند. غیرت دینی دارند. غیرت ناموسی دارند. غیرت به وطن‌شان دارند. اجازه نمی‌دهند دشمن بر آن‌ها حاکم بشود. کَثِيرٌ لِّمَا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ مَا اسْتَكَانُوا وَ اللَّهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ (۱۴۶)

مصادیق شجاعت

۱- شجاعت در حرب: در احد بعضی از مسلمان‌ها سست شدند، فرار کردند و پیامبر را تنها گذاشتند، خدا در آیه ۱۴۶ سوره‌ال عمران به این‌ها می‌گوید انبیای گذشته یارانی داشتند که مثل شما سست نبودند، «وَ كَأَيُّنْ مِنْ نَبِيٍّ» انبیائی در گذشته داشتیم که عده‌ای در کنار این‌ها با دشمن جنگیدند که این‌ها یکی از ویژگی‌های‌شان این بود که سست نشدند و از خودشان ضعف نشان ندادند و در مقابل دشمن زانو نزدند. «فَمَا وَهَنُوا وَ مَا ضَعُفُوا وَ مَا اسْتَكَانُوا».

۲- شجاعت در مدیریت: مدیر را در بحران باید شناخت. وقتی پنج استان ما مورد حمله دشمن قرار گرفت امام ۱ همان شب‌های اول فرمود: «یک دیوانه‌ای یک سنگی انداخته رفته ما این سنگ را به خودش بر می‌گردانیم» از همان اول امام محکم ایستاد.

۳- شجاعت در مصائب: یک روز صبح آمدند به امام ۱ گفتند هفتاد و چند نفر شهید شدند. فرمود از الطاف الهی است. حادثه غیر مترقبه‌ای است. رئیس جمهور و نخست وزیر شهید شدند محکم ایستاد. فرزند خودش شهید شد محکم ایستاد.

۴- شجاعت در غلبه بر هوای نفس و امیال:

به هر حال شجاعت یک عرض وسیعی دارد که فقط محدود به نبرد نمی‌شود و هر کدام از این ساحت‌هایی را که گفتیم شامل می‌شود.